

Doorgeefluik

Willemien van Lith

Doorgeefluik

Het gezin zit rond de tafel, wachtend op het eten. Ze kijken vol ongeduld naar het luikje in de muur dat de woonkamer en de keuken met elkaar verbindt. Het luik wordt opengeschoven, de eerste pan wordt doorgegeven en midden op tafel gezet. De schuif gaat meteen dicht zodat de geur en de dampen uit de keuken niet in de kamer komen.

Na de maaltijd worden de borden opgestapeld en de vuile vaat verdwijnt via het doorgeefluik naar de keuken. De kamer ziet er weer opgeruimd en netjes uit.

Het doorgeefluik is een metafoor voor de manier waarop van generatie op generatie eigenschappen van de ouders worden doorgegeven aan de kinderen. Goede en minder goede eigenschappen en karaktertrekken. Vaak worden mensen zich pas later in hun leven bewust van de invloed die hun opvoeding en hun ouders op hen gehad hebben.

Mensen leven onbewust gedeeltelijk het leven van iemand anders. Zonder het te beseffen draag je een last op je schouders, een last die van generatie op generatie wordt doorgegeven. Soms slaat het een generatie over om vervolgens heftiger toe te slaan.

Willemien van Lith

juni 2016

© wvanlith

www.willemienvanlith.nl

Voor mijn vader en moeder

Bedankt!

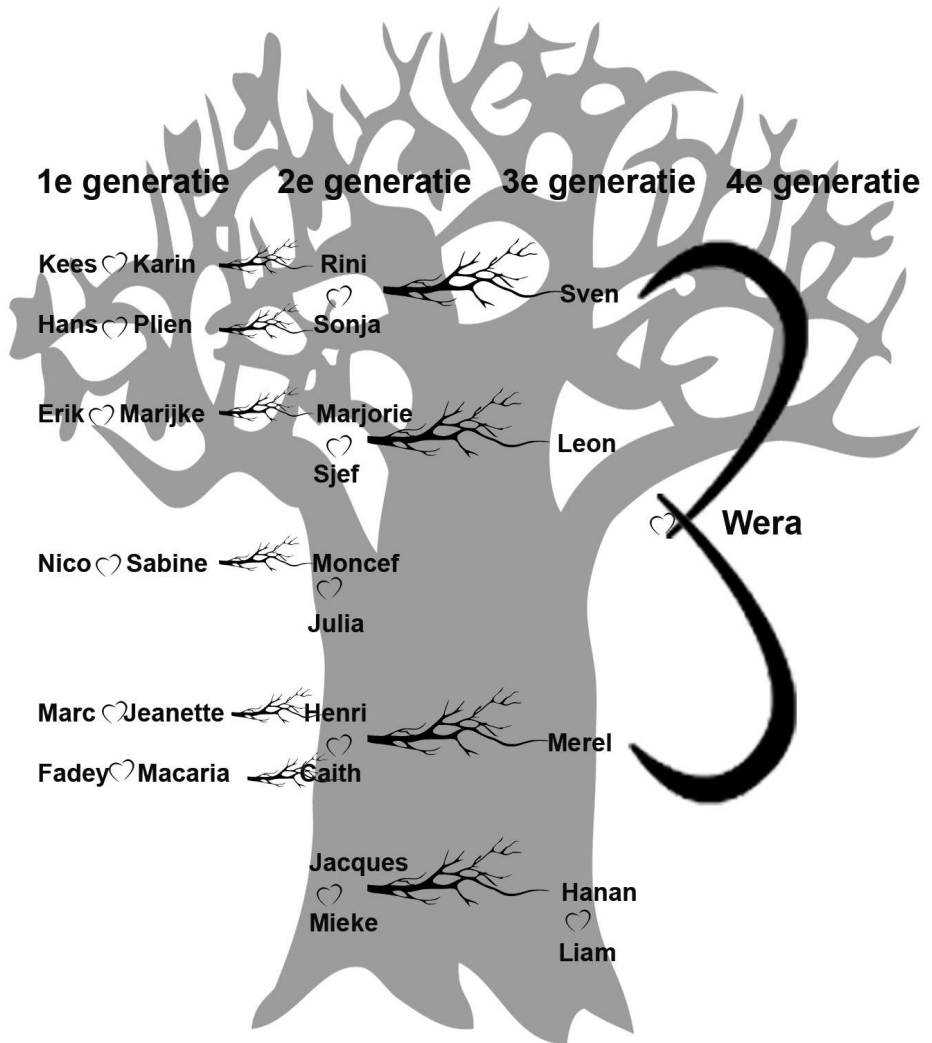
Dank aan alle mensen die gewild en ongewild in dit boek voorkomen, meestal met totaal andere gebeurtenissen en achtergronden maar die wel als inspiratiebron gediend hebben. Verder is alles verzonnen en uit mijn fantasie ontsproten. Niets berust op de werkelijkheid.

Verder veel dank aan Ad, Quirinus, Nicola en Annette. Zij zijn de basis van waaruit ik leef. Dank aan Simone. Tijdens de Vision Quest heb ik een deel van mezelf leren kennen dat nog onontgonnen terrein was. Dank aan Ina voor haar tomeloze en positieve energie (en mijn maatje tijdens de Vision Quest).

Dank aan de trouwe meelezers die hun rake commentaar geleverd hebben en mij behoed hebben voor stupide fouten: Nel, Ina, Mariette, Michiel, Ad, Thea en Miriam.

Het juiste tijdstip om het karakter van een kind te beïnvloeden is ongeveer 100 jaar voor het geboren wordt.

Dean Inge

1^e generatie

Stille generatie (geboren tussen 1931 en 1940)

De stille generatie, of geraniumzitters, zijn de opa's en oma's van de huidige generatie jongeren. Zij groeiden op in en na de oorlog en waren trouw aan het gezag, oftewel 'stil'. Tijdens de wederopbouw kon men door te werken hogerop komen op de maatschappelijke ladder. De auto werd statussymbool en de huishoudelijke apparatuur kwam in opmars.

©Youngworks, 2011

Kees en Karin

‘Ik ga niet meer terug naar die zak.’

De stoel valt bijna om als hij ruw naar achteren wordt geschoven. Kees is woedend op de hele wereld en vooral op zijn chef. Die man haalt het bloed onder zijn nagels vandaan, het is nooit goed en hij legt op alle slakken zout.

Karin, zijn vrouw probeert hem te sussen.

‘Hij bedoelt het niet zo. Je weet dat het crisis is en dat je niet zomaar een andere baan kunt krijgen. We hebben het geld hard nodig, zeker nu er een baby op komst is.’

‘Dan laat je dat kind maar weghalen, ik ga mijn goede dagen niet verpesten bij die firma, ik ga voor mezelf beginnen.’

Karin begint te huilen en hij kijkt haar meewarig aan.

‘Ga maar janken, daar schieten we veel mee op. Je bent nog erger dan een baby, die brullen tenminste alleen als ze honger hebben.’

Woedend loopt hij de kamer uit om zich te gaan bedrinken in het café aan de overkant.

De weken erna wordt het erger. De ruzie met zijn chef loopt steeds hoger op en aan het eind van de maand krijgt hij te horen dat hij ontslagen is.

‘Zo heb ik tenminste tijd om naar de radio te luisteren,’ is zijn commentaar.’

De hele dag staat een Duitse zender aan die hij via een zelfgemaakte kristalontvanger kan beluisteren. Zijn Duits is niet perfect maar tussen het kraken door kan hij een beetje volgen wat er gezegd wordt.

‘Hitler is echt een fantastische man, daar zouden er meer van rond moeten lopen in plaats van al die armoedzaaiers die onze banen inpikken. De socialisten hebben ons alleen maar ellende gebracht. Als het aan mij lag gingen al die rooien de gevangenis in of ik liet ze werken voor hun geld in plaats van hen een uitkering te geven. Ons land gaat naar de verdoemenis en al onze spaarcenten verdwijnen als sneeuw voor de zon.’

Hij luistert naar het geschreeuw door de radio en glundert.

‘Waarom praat die man zo hard?’ wil Karin weten.

‘Dat is alleen maar omdat niemand meer luistert, alleen als je bevelen schreeuwt wordt er gehoorzaamd. Naar de keuken jij, het is tijd dat je eten gaat maken of is dat er niet meer bij?’

Sinds hij de hele dag thuis is wordt zijn toon steeds harder, dwingend en bevelend, zonder een greintje meeleven. Hij gaat meer op zijn vader lijken, een autoritaire man die alle banden met zijn zoon verbroken heeft omdat ze een verschil van mening hadden over een of ander onbenullig iets.

Hij trekt zich niets van haar positie aan. Het is haar eerste kind en ze vindt de zwangerschap zwaar. Het kind groeit goed maar ze heeft het idee dat haar eigen reserves worden opgebruikt. Haar tanden zitten vol gaatjes en behalve haar dikke buik wordt ze steeds magerder. Haar gezicht is een soort masker waardoor ze bijna ziek lijkt.

‘Ik ga morgen naar mijn moeder met de trein om wat kleertjes voor de baby halen. Ik blijf er slapen want het is een lange reis.’

Hij begint tegen haar te snauwen.

‘En wie zorgt er dan voor het eten, moet ik dat nu ook nog zelf gaan doen. Je bent nog te lui om je ene been voor het andere te zetten.’

Ze antwoordt maar niet dat hij, nu hij zonder baan is, alle dagen tot 10 uur in bed blijft liggen en verder nauwelijks iets doet behalve naar de radio luisteren en naar de overkant gaan om zijn makkers te zien. Ze heeft besloten om haar ouders op te zoeken en daar kan niets haar van af brengen. Als hij begint te zeuren over geld heeft ze als argument dat ze eigen spaargeld heeft.

‘Ik zal extra koken en dan kun je dat de dag erna opwarmen.

Dan heb je toch warm eten.’

‘Ik ga wel naar een restaurant, ik hoef geen opgewarmde prak.’

Als ze vertrokken is, zet Kees de radio extra hard. Er is weer een uitzending waarin Hitler het woord neemt. Wat kan die man toch goed praten, wat een redenaarstalent. Hij geniet van

de uitspraken en denkt dat het heerlijk is om in de buurt van zo'n genie te mogen leven. Wat houdt hem tegen. Hij heeft geen werk en geen zicht op nieuw werk. Hij kan naar Duitsland gaan en daar proberen om iets te vinden waardoor hij dichterbij zijn grote voorbeeld kan zijn. Hij is benieuwd hoe Karin zal reageren als hij weg gaat, het is vervelend dat ze nu een kind verwacht van hem.

Is het eigenlijk wel van hem? Niet dat ze ooit enige belangstelling voor een andere man heeft gehad maar je weet het nooit. Voor hetzelfde geld is het van de melkboer toen hij nog van 9 tot 5 van huis was. Toen had ze alle gelegenheid om hem de horens op te zetten.

Karin geniet nietsvermoedend van het verblijf bij haar ouders. Haar moeder is bezorgd omdat ze er zo minnetjes uitziet en haar vader is trots omdat er een kleinkind op komst is. 'Jij gaat voor een stamhouder zorgen, dat voel ik. Hier kind, eet nog maar een lekker stuk vlees want de kleine jongen moet goed doorvoed ter wereld komen.'

Haar moeder vermoedt dat het niet helemaal goed gaat tussen Kees en haar.

'Hoe vindt Kees het dat jullie een kind krijgen? Ik hoor er nooit iets over? Het is een goede man maar ergens toch een vreemde kerel. Gelukkig heeft hij een vaste baan zodat jullie geen geldzorgen hebben.'

Karin vertelt haperend dat hij ontslagen is omdat hij steeds ruzie maakte met zijn chef.

'Hij is hard op zoek naar een nieuwe betrekking maar jullie weten dat het vandaag de dag moeilijk is om iets te vinden.'

'Er komt vast iets nieuws op zijn pad. Als deze regering met maatregelen komt, zullen er veel nieuwe banen bijkomen en daar zit vast wel iets voor hem bij. Gelukkig hebben we hier niet van die ellendige nationaal socialisten aan de macht zoals in Duitsland. Dan waren we veel verder van huis.'

Karin vertelt aarzelend dat Kees iedere dag een Duitse zender aan heeft staan om naar Hitler te luisteren. Haar vader en

moeder kunnen het in eerste instantie niet geloven, hun dochter met iemand die voor de Duitsers is.

‘Als hij weer een baan heeft gaat het over, dit is alleen een gefrustreerde reactie op zijn ontslag.’

Karin voelt haar kind schoppen en hoopt maar dat ze gelijk hebben.

Terug thuis treft ze een vrolijke Kees aan.

‘Dag dikkerd van me, hoe was het thuis. Hebben ze je een beetje verwend?’

Hij pakt de tas met kleertjes aan en draagt hem naar boven. Ze kijkt hem verbaasd na, zou er iets gebeurd zijn de afgelopen twee dagen? Zou hij een andere vrouw hebben?

Hij gaat aan tafel zitten en trekt plotseling een ernstig gezicht. ‘En nu ga jij me eens precies vertellen van wie dat kind is dat je in je buik hebt zitten. Is het van mij of van iemand anders? Je hoeft er niet om heen te draaien want als het geboren is zie ik het meteen.’

Karin snapt er niets van, eerst zo’n hartelijk welkom en nu deze koude douche. Ze probeert het met een grapje, hoe kan hij denken dat ze met iemand anders gemeenschap heeft gehad. Hij was haar eerste man en ze heeft nooit een ander begeerd. Dat weet hij, dus waarom doet hij nu zo vreemd?

‘Of het nu wel of niet mijn kind is, ik heb mijn beslissing al genomen. Ik ga naar Duitsland om daar aan het werk te gaan. Waarschijnlijk ben ik op tijd terug voor de bevalling, zo niet dan moeten je ouders je maar helpen.’

Ze kijkt hem radeloos aan. Gaat hij haar alleen laten terwijl ze over vier maanden is uitgerekend? Hoe moet ze aan geld komen?

‘Zo gauw ik een baan heb zal ik geld naar huis overmaken maar reken er maar op dat dat even gaat duren. Kun je eindelijk dat spaarvarken van je benutten.’

Ze draait zich om en gaat de kamer uit. Op de gang lopen de tranen over haar wangen maar ze wil niet dat Kees dat ziet.

Dan komen er nog meer nare opmerkingen en die kan ze nu niet verdragen. Ze loopt de trap op en kruipt onder de dekens.

Twee weken later is Kees vertrokken naar Duitsland. Ze heeft het niet aan haar ouders durven vertellen maar ze weet dat ze daar niet onderuit kan. Ze heeft hun hulp nodig tegen de tijd dat de baby komt. Ze besluit alles in een brief uit te leggen, dan hoeft ze niet bang te zijn dat ze gaat huilen en ze kan haar gedachtes zo rationeel mogelijk op papier zetten. Het kost haar moeite om een brief te schrijven maar na enkele versies is ze tevreden en doet ze de enveloppe in de brievenbus. De volgende dag staat haar moeder op de stoep.

‘Gaan jullie uit elkaar voordat de baby geboren is? Wat een held op sokken om je nu te verlaten. Ik heb altijd al gevonden dat het een slappeling was, een meeloper en een...’

‘Moeder, hier heb ik niets aan. Ik heb straks jullie hulp nodig en wat Kees allemaal wel en niet is weet ik zelf wel. Laat het nieuws maar even bezinken en kom daarna terug om me te helpen.’

Haar moeder vertrekt weer nadat ze ervan overtuigd is dat Karin het zal redden in haar eentje.

Karin gebruikt haar dagen om alles klaar te maken voor het kindje. De babykamer is in orde en alle kleertjes liggen gewassen en gestreken te wachten.

Na een maand krijgt ze een brief van Kees met enthousiaste verhalen over Duitsland. Het is een mooi, netjes en ordelijk land en de mensen zijn aardig voor hem. Met de taal gaat het beter en waarschijnlijk krijgt hij een baan in een wapenfabriek want daar hebben ze mensen nodig. Ze hebben hem helemaal doorgelicht over zijn afkomst, zijn opleiding en zijn politieke voorkeur. En hij heeft een niet-jood verklaring moeten tekenen.

‘Ze zijn hier nogal anti-joden heb ik gemerkt. Dat is wel begrijpelijk want hoe komen die mensen aan al dat geld. In Nederland is het ook onduidelijk waar ze hun geld vandaan hebben. Al die bankiers en diamantairs hebben waarschijnlijk

het geld van anderen gepikt, van Nederlanders en van hun Joodse vrienden en familie die nu als arme ratten bij elkaar zitten. Die Duitsers hebben dat al langer door en daarom willen ze alle Joden het land uit hebben. Ik heb ze verteld dat ik een pesthekel aan die mensen heb en dat ik blij ben dat ik een echte Ariër ben. Het is alleen jammer dat door de Duitse aanpak er veel arme vluchtelingen naar Nederland komen.'

Karin schudt haar hoofd. Ze denkt aan hun kennissen die Joods zijn en waar Kees altijd prima mee op kon schieten. Ze denkt aan Tamar die vroeger bij hen schoonmaakte toen zij nog werkte en waar Kees vaak bewonderende blikken naar wierp. En nu zijn al die Joodse mensen ineens dieven?

Kees schrijft verder: 'Natuurlijk zijn er uitzonderingen maar daar gaat het nu niet over. Hoe gaat het met je buik? Zit de kleine er nog steeds in? Zo gauw ik mijn eerste salaris heb stuur ik wat geld naar je toe. Pas goed op jezelf. Tot ziens.'

In haar antwoord schrijft ze: 'Er zijn veel arme Joden, dat zijn dan in ieder geval geen dieven. Het zijn heus niet allemaal rijke bankiers en geldschieters. En de familie Stein stond altijd voor je klaar als je even krap bij kas zat, zonder een cent rente.' Vol haat kijkt ze naar de brief die ze in haar hand heeft. 'Stomme zak,' schreeuwt ze, ook al kan hij het niet horen, dat lucht op.

Als Hitler in de vroege ochtend van 10 mei 1940 Nederland binnenvalt voelt hij zich verdeeld. Hij is geschokt als Rotterdam gebombardeerd wordt maar tot zijn grote opluchting hoort hij dat Nederland zich al snel heeft overgegeven. Duitsland is aan de macht, hij heeft goed gegokt. Als hij een brief krijgt van Karin waarin staat dat ze ongedeerd is, richt hij zich op zijn nieuwe toekomst. Hij wil voor Duitsland gaan vechten en hij zal laten zien hoe goed hij is. Kees zit in een pension voor mannen als hij bericht krijgt dat hij is aangenomen voor de SS. Eerst zal hij een training moeten volgen ondanks het feit dat hij in Nederland als dienstplichtige alles geleerd heeft wat een

sergeant moet weten. Hij moet weer van onder af aan beginnen en als hij goed bevalt heeft hij evenveel kansen als de Duitse jongens. Hij is een van de oudsten tijdens zijn opleiding maar dat geeft hem overwicht.

Hij mist het warme lichaam van Karin als hij alleen in een smal koud bed ligt maar bedenkt dat hij nu werk heeft waar hij iets kan betekenen. Karin zelf en het kind dat op komst is mist hij niet, ze zijn maar weinig in zijn gedachten. Hij gaat voor Hitler werken en dat is een droom die uitkomt. In Duitsland merkt hij goed hoe belangrijk die man is. Op straat, in de kroeg, tijdens het eten, er wordt over niets anders gepraat dan over deze fantastische man met zijn geweldige ideeën. Er hangt een spanning in Duitsland die hoopvol is, alles gaat beter worden. Ze hebben hem beloofd dat hij, op het moment dat hij klaar is met zijn opleiding, leiding mag geven aan een groep jonge rekruten. Hij zal ze aan den lijve laten voelen hoe autoritair hij kan zijn, hij zal zijn meerderen tonen hoe je een groep jongens in het gareel krijgt.

Twee maanden na de inval van Duitsland bevalt Karin van een jongen: Rini. Ze heeft niet eens met hem overlegd welke naam ze hem zal geven.

Karin heeft een zware bevalling met heftige weeën die meer dan 18 uur duren. Als ze eindelijk mag gaan persen blijkt het hoofdje zo groot te zijn dat ze inscheurt. Bij het jongetje dat op haar borst wordt gelegd ziet ze meteen de ogen en de mond van Kees. Ze kan er niets aan doen maar ze voelt een grote afstand tot haar kind. Haar moeder is bij haar tijdens de bevalling en die hemelt de kleine helemaal op.

‘Wat een kanjer van een zoon, wat een prachtig kind. Wat zal je vader blij zijn met een kleinzoon. We moeten gauw een brief naar Kees sturen om hem het grote nieuws te vertellen.’

Per kerende post komt er antwoord uit Duitsland. Heel bijzonder omdat het bij de posterijen een grote chaos is na de capitulatie. Hij reageert enthousiast, vooral op het bericht dat

de kleine jongen zoveel op hem lijkt. De naam Rini vindt hij grappig, een beetje een Duitse naam. Heeft ze dat voor hem gedaan? Ze begrijpt niet waarom ze die naam heeft gekozen. Haar vader heeft aangifte gedaan van de geboorte en tot vlak voor zijn vertrek wist ze nog niet hoe ze hem zou noemen. Ze vertelt niemand dat de dokter die haar geholpen heeft met de bevalling Rini heette. Dat was de enige man die zich om haar bekommerde tijdens die zware uren. Ze zal het Kees nooit vergeven dat hij haar in de steek gelaten heeft.

De oorlog gaat gedeeltelijk langs Karin heen. Ze merkt dat er veel Duitse militairen op straat lopen, maar binnenskamers is ze vooral bezig met Rini en zichzelf. Haar wereldje is klein geworden en ze komt nauwelijks buiten. Rini groeit goed en is volgens iedereen een wolk van een baby. Ze gaat steeds meer van hem houden en ze merkt dat hij het middelpunt van haar leven is, haar reden van bestaan. Wat moet ze anders nu Kees niet meer bij haar woont en veel mensen denken dat ze gescheiden is. De nieuwe burens hebben haar zelfs gevraagd of ze een ongehuwde moeder is. Vol afschuw heeft ze hen de ring laten zien, voor haar het bewijs dat ze nog steeds de vrouw van Kees is.

Haar vader en moeder hebben twee weken voor haar en Rini gezorgd maar toen was het echt genoeg, ze heeft hen min of meer het huis uitgezet.

‘Ik moet het zelf leren doen, op deze manier lukt me dat nooit. Jullie zijn zo lief voor me geweest maar ik moet mijn eigen leven, samen met Rini, gaan leiden.’

Met de belofte dat ze regelmatig langs komen zijn ze vertrokken, blij dat ze weer naar hun eigen huis en bed terug kunnen keren.

Als Rini een half jaar oud is komt Kees voor het eerst thuis. De opleiding viel hem zwaar, heel veel fysieke oefeningen die voor een wat ouder iemand veel moeilijker waren dan voor de jonge knapen. En de jongeren hadden geen respect voor hem, integendeel ze vonden hem af en toe een oude zeikerd.

‘Wacht maar tot ik de leiding heb,’ had hij gezegd. Een paar maanden na zijn opleiding hielden zijn meerderen woord en kreeg hij een groep jongens die hij op moest leiden. Pas toen hun opleiding er op zat kon hij even naar huis, hij had er veel moeite voor moeten doen want ze wilden hem niet laten gaan.

Als hij de kleine jongen voor het eerst in zijn armen heeft ziet ze een zachtheid op zijn gezicht die ze nog nooit gezien heeft. Hij kijkt aandachtig naar het gezicht van zijn zoon en geeft hem dan aan haar.

‘Dat is echt een kind van zijn vader. Het spijt me dat ik aan je getwijfeld heb maar je hoort het zo vaak. Ik had een smoes nodig om naar Duitsland te kunnen vertrekken. Het spijt me dat ik je aan je lot heb overgelaten bij de bevalling.’ Dit is meer dan ze ooit had durven hopen. Kees die het boetekleed aantrekt en zich verontschuldigt. Ze geeft hem een warme kus, de eerste sinds lange tijd. Hij vertelt haar hoe hij haar gemist heeft, hoe alleen hij zich gevoeld heeft. Hij gaat proberen of ze hem in Nederland willen stationeren zodat hij weer thuis kan komen wonen.

‘Die kleine jongen heeft een vader nodig. Als hij alleen maar door vrouwen wordt opgevoed, wordt het een watje.’ Na twee dagen verlof vertrekt hij richting Duitsland met de belofte dat hij alles in het werk zal stellen om zo snel mogelijk naar huis te komen.

Karin voelt zich na zijn vertrek heel anders. Alles komt goed, Kees was prettig gezelschap en hij kon goed met Rini overweg. Ze merkt dat ze zich verheugt op zijn wekelijkse brieven en ze schrijft kleine gebeurtenissen met Rini op zodat ze hem alles kan vertellen. Vlak voor Rini’s eerste verjaardag deelt Kees haar mee dat hij naar Nederland komt. Hij heeft promotie gekregen en hij gaat zoveel verdienen dat ze een eigen huis kunnen kopen. Ze vindt het moeilijk om tegen andere mensen te vertellen wat hij voor werk doet. Nu hij in Duitsland zit kan ze er omheen draaien maar als hij straks in uniform komt zal

iedereen weten dat ze met een 'verrader' is getrouwd. Haar vader heeft al gezegd dat hij niet met hem gezien wil worden, alleen tussen vier planken. Dat doet haar verdriet, het is en blijft haar man en de vader van hun kind.

Pas als hij werkelijk thuis is merkt ze hoe de omgeving op haar en Kees reageert. Ze worden met de nek aangekeken en geen enkele vriendin gaat nog op haar uitnodigingen in. Hun enige kennissen zijn echtparen zoals zij waarvan de man in Duitse dienst is of bij de NSB. Het nieuwe huis geeft haar niet de voldoening die ze verwacht had, het is betaald van vies geld maar dat durft ze niet tegen Kees te zeggen. Die zou in staat zijn om haar alle hoeken van de kamer te laten zien. Net als vlak na de bevalling trekt ze zich terug, ze gaat alleen nog naar buiten om boodschappen te doen. Gelukkig heeft hun nieuwe huis een tuin zodat Rini buiten kan spelen. Vriendjes heeft hij niet want geen van de buurkinderen mag met hem spelen.

De oorlogsjaren lijken Karin en Rini niet te raken. Haar relatie met Kees is flauw en oppervlakkig. Hij neemt iedere zaterdag een bosje bloemen voor haar mee en dat is de enige uiting van zijn liefde. Een keer per week op zaterdag staat ze hem toe haar te benaderen waarbij ze er goed op let dat ze niet zwanger wordt. Ze voelt zich niet gelukkig en niet ongelukkig. Ze leeft en zorgt voor haar man en haar kind. Rini is heel afhankelijk en lief voor haar. Als ze met hem speelt krijgt ze vaak onverwachts een kus van hem. Dat ontroert haar maar ze weet niet zo goed wat ze er mee moet. Zelf is ze nauwelijks warm of aanhalig naar hem toe. Ze zorgt dat hij er netjes uitziet, goed zijn tanden poetst en met twee woorden spreekt. Ze zullen nooit kunnen zeggen dat hij geen goede opvoeding gehad heeft.

Als Duitsland aan de verliezende hand is merkt ze dat vooral aan de reacties van Kees, hij wordt depressief en bij tijd en wijle agressief. Hij is gefrustreerd dat zijn Hitler het onderspit